

כלבים וקשרי אדם-כלב בתקופות של אסון ומלחמה: מחקר ראשוני על תמיכה חברתית ומשמעות בחיים

שלומית להב ואורלי שריד

המחלקה לעבודה סוציאלית ע"ש שפיצר, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, ישראל

רקע תאורטי והקשר מחקרי

אירועי אסון ומלחמה פוגעים ברווחה האישית ובבריאות הנפש. משאבים אישיים וחברתיים עשויים לתווך את השפעות אירועי הדחק על הבריאות. בעלות על כלב עשויה להוות גורם תומך בשל היותה קשורה להתמודדות יום יומית, תמיכה רגשית, יצירת שגרה והזדמנויות ליצירת משמעות. המסגרת התאורטית שליוותה את מחקרינו היא המודל הביו פסיכו חברתי של טיילור (2018) המשגתיו של פרנקל (1985) בדבר מציאת משמעות בחיים במצבי אסון ותיאוריית הריתמואנליזה של לפבר (2013) לפיה התנהגות מחזורית תורמת לבריאות.

מטרות המחקר

1. לבחון את הקשר בין בעלות על כלב לבין תחושת משמעות בחיים ותמיכה חברתית נתפסת בתקופה של אסון ומלחמה מתמשכת. שיערנו כי בעלי כלבים ידווחו על רמות גבוהות יותר של משמעות בחיים ותמיכה חברתית נתפסת בהשוואה לאנשים ללא כלב.
2. לבחון בתוך קבוצת בעלי הכלבים הבדלים בין מטפלים הנעזרים בכלביהם במסגרת עבודתם לבין בעלי כלבים שאינם עובדים עם כלבים, בדגש על איכות הקשר אדם-כלב. שיערנו כי מטפלים הנעזרים בכלביהם ידווחו על איכות גבוהה יותר של קשר אדם-כלב, המתבטאת בקרבה רגשית ובאינטראקציה גבוהה יותר עם הכלב, בהשוואה לבעלי כלבים שאינם מטפלים.

ממצאים

בהשוואה לאנשים ללא כלב, בעלי כלבים דיווחו על רמות גבוהות יותר של תמיכה נתפסת מאחר משמעותי ($p = .023$). בתוך קבוצת בעלי הכלבים, מטפלים הנעזרים בכלביהם בהשוואה לבעלי כלבים שאינם מטפלים דיווחו על רמות גבוהות יותר של קרבה רגשית ($p < .001$) ואינטראקציה עם הכלב ($p < .001$).

טבלה 1: השוואת מדדי קשר אדם-כלב בין מטפלים הנעזרים בכלביהם לבין בעלי כלבים שאינם מטפלים - ניתוח ANCOVA

משתנה	M בעלי כלבים לא מטפלים	M בעלי כלבים מטפלים	F	p	η^2
אינטראקציה עם הכלב	28.28	30.99	19.08	<.001	.053
קרבה רגשית לכלב	38.26	41.94	14.67	<.001	.042

כמו כן, נמצאו הבדלים מובהקים בנוכחות של משמעות בחיים בין מטפלים הנעזרים בכלביהם ($M = 26.73$, $SE = 0.68$) בהשוואה לבעלי כלבים שאינם מטפלים ($M = 24.53$, $SE = 0.52$), $F(1, 338) = 8.83$, $p = .003$, $\eta^2 = .026$.

שיטה ומדגם

מחקר חתך נערך בישראל לאחר אירועי הטרור של השבעה באוקטובר 2023 ובמהלכה של מלחמת "חרבות ברזל" בין אוגוסט 2024 - למאי 2025. חשבנו את גודל המדגם הנדרש באמצעות תוכנת G*Power גרסה 3.1.9 לצורך זיהוי גודל אפקט בינוני ($Cohen's f = .25$) עבור הבדלים בין קבוצות, עם רמת מובהקות דו-זנבית של 0.05 ועוצמה סטטיסטית של 0.08. נדרש מינימום של 159 משתתפים. במחקר השתתפו ($n=493$) מתוכם בעלי כלבים $N=259$ מטפלים הנעזרים בכלביהם $N=84$ ואנשים ללא כלב $N=150$.

המשתתפים מילאו שאלוני דיווח עצמי להערכת תמיכה חברתית נתפסת (MSPSS (Zimet et al., 1988) ושאלון להערכת משמעות בחיים (MLQ (Steger et al., 2006). בעלי כלבים מילאו בנוסף את שאלון MDORS (Dwyer et al., 2006) להערכת איכות הקשר אדם כלב. לשאלונים מהימנות פנימית סבירה עד גבוהה בטווח $Cronbach's \alpha$ 0.65-0.94.

התרומה למדיניות ולבריאות הציבור

מומלץ לשלב התערבויות בעזרת כלבים כחלק ממערך שירותי בריאות הנפש באופן מובנה ומבוקר. חשוב לקדם הכשרה והסדרה מקצועית של מטפלים ולהטמיע תוכניות במסגרות קהילתיות ושיקומיות תוך התאמה לאוכלוסיות מגוונות.

מקורות:

- Dwyer, F., Bennett, P. C., & Coleman, G. J. (2006). Development of the Monash Dog Owner Relationship Scale (MDORS). *Anthrozoös*, 19(3), 243-258. <https://doi.org/10.2752/089279306785415592>
- Frankl, V. E. (1985). *Man's search for meaning*. Simon & Schuster.
- Lefebvre, H. (2013). *Rhythmanalysis: Space, time and everyday life*. Bloomsbury Publishing
- Steger, M. F., Frazier, P., Oishi, S., & Kaler, M. (2006). The meaning in life questionnaire: Assessing the presence of and search for meaning in life. *Journal of Counseling Psychology*, 53(1), 80-93. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.53.1.80>
- Taylor, S. E. (2018). *Health psychology* (10th ed.). McGraw-Hill Education.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52, 30-41. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa5201_2

מסקנות

בעלות על כלב כשלעצמה לא תרמה באופן אחיד ליצירת משמעות בתקופה של מלחמה וטרוראומה קולקטיבית. עם זאת קשר אדם כלב המשולב בהקשר מקצועי קידם תחושת משמעות בקרב מטפלים הנעזרים בכלביהם. ניתן להסביר את ממצאינו באמצעות המשגותיו של פרנקל (1985) בדבר המשמעות בחיים: משמעות אינה נובעת רק מנוכחות של משאב אלא מהאופן שבו הוא משולב בפעילות בעלת ערך והקשר חברתי. בהקשר של תיאוריית הריתמואנליזה של לפבר (2013) עולה כי שגרות יומיומיות הקשורות לטיפול בכלב עשויות לתרום לוויסות ולתחושת רציפות אך תרומתן תלויה במשמעות המיוחסת להן. ממצאינו תורמים למודל הביו פסיכו חברתי של טיילור (2018) ומצביעים על הקשר עם הכלב כמשתנה המעלה חוסן ומשמעות בחיים.